

Етика науково-технічної творчості

Актуальне значення в сучасному суспільстві приймають моральні питання творчої діяльності. У створенні атмосфери наукового пізнання і пошуку нових технічних рішень, підвищення ефективності науки як безпосередньої продуктивної сили важливу роль грає формування професійних моральних якостей вчених і винахідників. Прагнення за будь-яку ціну протягти свої «відкриття», «винаходи», застосовуючи демагогію й інші непорядні засоби, може принести величезний збиток народному господарству. Представте, наприклад, нову технологію, впроваджену у виробництво і не виправдало себе. Тому треба вміти охоче чи змінити навіть відкинути улюблену ідею, теорію, якщо наукові факти суперечать їй.

Етична норма доказовості спонукує бути вимогливим до себе, самокритичним. Вона застерігає, зокрема, від поспішних висновків і публікацій. Творчі рішення вченого, винахідника, як правило, піддаються оцінці опонентів, колег, експертів і т.д. Опонент виступає як виразник думки, що претендує на повне чи часткове спростування думки автора. І якщо точка зору опонента представляється йому помилковою, те це теж потрібно довести науково. Принцип захисту істини має особливе значення в етиці творчості і передбачає сміливе відстоювання своїх переконань. Популярністю користується афоризм, приписуваний Аристотелю: «Платон мені друг, але істина дорожче». Сучасна науково-технічна творчість являє собою усупільнену форму діяльності, тому що воно можливо лише за умови використання досягнень попередників і взаємного обміну інформацією між колективами й окремими фахівцями. Ця обставина накладає на творчого працівника ряд обов'язків. Він повинний віддавати собі ясний звіт у том, яка міра його заслуг у науці і техніку, і відповідно до цього вміти правильно оцінювати себе. Крайній прояв наукової несумлінності — присвоєння чужих заслуг, чужого відкриття, ідеї, рішення, висновків і т.п. Буває, що співробітник домагається успіхів разом з колегами, але публікує результати тільки від свого імені. До порушення етичних норм відноситься і використання автором в оригінальній роботі чужих принципово важливих думок, доводів і т.п. без посилань на першоджерело. Явно виражений плагіат позбавляє людини морального права називатися творчим працівником, ученим.

При визначенні внеску різних вчених і винахідників у науку і техніку доречно звернути увагу і на таке явище, як співавторство. Далеко не всякий різновид праці дає моральне право на особистий підпис під публікацією результатів пошуку. Треба безпосередньо виконати визначений обсяг дослідницької програми, внести творчий вклад у створення винаходу.

Зокрема, автором чи винаходу раціоналізаторської пропозиції визнається тільки те обличчя, творчою працею якого» вони створені. Не може бути визнано автором обличчя, що не приймало творчої участі в створенні чи винаходу, раціоналізаторської пропозиції. Для визнання співавторства необхідна наявність двох елементів: по-перше, спільний; по-друге, творча праця. Склад авторів конкретного чи винаходу раціоналізаторської пропозиції встановлюється самими творцями технічного рішення. Якщо винахід створений двома чи більш обличчями, то потрібно враховувати, який внесок внесений кожним з них у розробку ознак, включених у формулу винаходу (для оцінки цього служить довідка про творчу участь).

Борг кожного вченого, винахідника підтримувати і розвивати демократизм у науковій групі. Колективність не тільки не виключає, але і припускає вільне і найбільш повний прояв творчої індивідуальності. При спільній діяльності двох і більш дослідників значення мають взаємні доброзичливість, довіра, щирість у відносинах, відсутність марнолюбного бажання виділитися. При груповій творчості часом буває не тільки важко, але і практично неможливо визначити точну міру внеску того чи іншого працівника з отриманий результат. Члени колективу рідко бувають рівними по своїх творчих потенціях, однак, оскільки усі вони — дійсні творці, дослідники, творці нового, кожен з них вносить у загальну працю свою лепту. І дуже важливо, щоб

найбільш здатні співробітники по достоїнству цінували внесок рядових колег, і самі не цурались чорнової роботи. Не тільки самому добувати істину, але й учити інших, знаходити шляхи в невідоме—одна з заповідей професійної етики творчого працівника.